

досліджено та надає можливість для розвитку більш складних форм мислення. Тому для розумово відсталих дітей потрібно приділити увагу щодо корекції мислення, починаючи з дошкільного віку.

Саме тому в основі педагогічного дослідження для таких дітей має бути індивідуальний підхід, що забезпечує аналіз та синтез в інтеграції знань з різних галузей конкретних наук. Реалізація такого підходу визначає теоретико-практичну основу корекційної допомоги дітям з порушеннями розвитку, сприяє поглибленню досліджень мислення та психологічних особливостей таких дітей під час нетрадиційної зображувальної діяльності.

Аналіз спеціальної психолого-педагогічної літератури дозволив дійти висновку питання корекції мислення розумово відсталих дітей старшого дошкільного віку засобами нетрадиційної зображувальної діяльності не вивчалось, не було предметом педагогічного дослідження і потребує наукового вивчення.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Выготский Л. С. Избранные психологические исследования. Мышление и речь. Проблемы психологического развития ребенка / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1956. – 519 с.
2. Дудкевич Т. В. Дитяча психологія. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 113-424.
3. Еременко І. Г. Основи спеціальної дидактики / Еременко І. Г. – К.: Рад. школа, 1986. – 200 с.
4. Зейгарник Б. В. Об одном виде нарушения мышления / Б. В. Зейгарник // Вопросы психологии, 1956. – № 6. – С. 6-8.
5. Ковалева Е. А. Коррекционная направленность процесса обучения вспомогательной школы // Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе: пособие для учителей и студентов дефектологических факультетов пед. ин-тов / под ред. В. В. Воронковой / Е. А. Ковальова. – М.: Школа-Пресс, 1994. – С. 37-79.
6. Павелків Р. В. Дитяча психологія: навчальний посібник / Р. В. Павелків, О. П. Цигапало. – К.: Академвидавництво, 2010. – С. 182-432.
7. Петрова В. Г. Психология умственно отсталого школьника / В. Г. Петрова, И. В. Белякова. – М.: Изд. центр «Академия». 2002. – 160 с.
8. Рубинштейн С. Я. Психология умственно отсталого ребенка / Рубинштейн С. Я. – М.: Просвещение, 1986. – 192 с.
9. Румянцева Л. В. Исследование возможностей углубления развивающего обучения с целью коррекции мышления учащихся вспомогательной школы / Л. В. Румянцева // Коррекционная работа в процессе обучения и воспитания умственно отсталых школьников. – Л.: ЛПТИ им. Герцена, 1974. – С. 16-123.
10. Синьов В. М. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / Синьов В. М., Матвеева М. П., Хохліна О. П. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
11. Синев В. Н. Развитие доказывающего мышления у учащихся вспомогательной школы / В. Н. Синев // Пути повышения сознательности учения во вспомогательной школе. – Ташкент: Изд. Ташк. гос. пед. ин-та им. Низами, 1975. – С. 27-30.
12. Стадненко Н. М. Особенности мышления учащихся вспомогательной школы / Стадненко Н. М. – К.: Рад. школа, 1980. – 128 с.

УДК: 159.922.761:376.38

#### ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МНЕМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ

**Гріньова О.М.**

кандидат психологічних наук, доцент  
Інститут корекційної педагогіки та психології  
НПУ імені М.П.Драгоманова

*У статті вивчаються проблеми мнемічної діяльності дітей з вадами мовлення. Представлено результати теоретичного аналізу й експериментального дослідження особливостей становлення мнемічної діяльності у старших дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення.*

*В статтє изучаются проблемы мнемической деятельности детей с нарушениями речи. Представлены результаты теоретического анализа и экспериментального исследования мнемической деятельности у старших дошкольников с общим недоразвитием речи.*

*The problems of preschool children mnemonics activity's are researched in the article. The results of theoretic analysis and experimental investigation of mnemonics activity's of elder preschool children with general speech*

*dissability are represented.*

Ключові слова: мнемічна діяльність, пам'ять, порушення, загальне недорозвинення мовлення, дошкільний вік.

Ключевые слова: мнемическая деятельность, память, нарушение, общее недоразвитие речи, дошкольный возраст.

Key words: mnemonics activity, memory, dissability, general speech dissability, preschool age.

На сучасному етапі становлення Української держави важливою метою дошкільної освіти є забезпечення необхідних психолого-педагогічних умов для активізації пізнавального розвитку дитини. Важливим напрямком розвитку пізнавальної сфери психіки дошкільника є становлення мнемічної діяльності як передумови усвідомленості пізнавальної активності дитини в цілому. У процесі розвитку мнемічної діяльності в старшому дошкільному віці здатність до запам'ятовування інформації стає основою формування здібностей суб'єкта мнемічної діяльності, появи в структурі мнемічної діяльності операційних і регулюючих механізмів, які визначають успішність й якісну своєрідність засвоєння й реалізації нових форм мнемічної діяльності (образної, логічної, вербальної пам'яті). Зазначені форми пам'яті мають значно вищу ефективність, ніж механічна, і більшою мірою сприяють успішності засвоєння дитиною соціального досвіду й подальшого розвитку її пізнавальних процесів.

У українській та зарубіжній психології проблемі пам'яті дітей дошкільного й молодшого шкільного віку присвячені роботи ряду вчених (П.І.Зінченко [3], С.А.Ізюмова [4], А.А.Смирнов [7], Л.В.Черемшкіна [11], В.Д.Шадриков [12] та ін.).

Поняття "мнемічна діяльність" у вітчизняну психологію вперше ввів А.А.Смирнов. Основною передумовою успішності мнемічної діяльності індивіда, на думку автора, є наявність у індивіда мнемічних здібностей: "Однією з основ спрямованості на ту чи іншу якість запам'ятовування є індивідуально-психологічні якості того, хто запам'ятовує. У свою чергу тут варто виділити індивідуальні особливості пам'яті людини, її мнемічні здібності, які проявляються в швидкості, точності й міцності запам'ятовування" [7, С. 66].

П.І.Зінченко підкреслює, що становлення мнемічної діяльності не відбувається стихійно. Необхідною передумовою формування даного феномену є цілеспрямоване навчання: "... кінцевим продуктом виховання процесів запам'ятовування у школярів повинно бути виховання у них певної системи роботи над засвоєнням навчального матеріалу" [3, С. 132]. Така система, згідно з автором, включає наступні компоненти: загальне пізнавальне орієнтування в матеріалі, осмислення, розуміння матеріалу, виділення смислових одиниць, які підлягають відтворенню, заучування їх в процесі їх повторного читання й відтворення. Окремі ланки цієї системи роботи над матеріалом можуть змінюватись, займати важливе місце або зовсім випадати в залежності від змісту й характеру матеріалу, а також від ступеня сформованості вмінь розуміння й запам'ятовування [3]; [7].

С.А.Ізюмова під мнемічною діяльністю розуміє ступінь індивідуального розвитку пам'яті на різних рівнях і її якісну своєрідність. Автор виділяє два основні компоненти мнемічної діяльності: цілеспрямоване запам'ятовування й ефективність переробки інформації [4].

Більшість досліджень пам'яті дітей в дошкільному віці наведено в роботах представників діяльнісного підходу, які роблять акцент переважно на вивченні результативної сторони мнемічних процесів дітей [3]; [4]; [7]; [11]; [12]. Серед сучасних досліджень мнемічної діяльності дітей важливе значення має концепція мнемічних здібностей В.Д. Шадрикова, в основу якої покладено метод розгортання мнемічної діяльності. Згідно з автором, зміст мнемічної діяльності має бути представлений в трьох вимірах: діяльність індивіда, що забезпечує пізнання й адаптацію до природного середовища, здібності суб'єкта діяльності, що формуються в результаті пристосування здібностей індивіда до вимог діяльності, що визначає успішність й якісну своєрідність освоєння й реалізації цієї діяльності, і діяльність особистості як умова успішності соціального пізнання й соціальної адаптації [12].

У роботах українських і зарубіжних дослідників також підкреслюється думка про те, що становлення мнемічної діяльності у дітей з особливостями психофізичного розвитку має свою специфіку. Окремим аспектом даної проблеми є особливості формування мнемічної діяльності у дітей з вадами мовлення, в тому числі – з ЗНМ, оскільки, як зазначають В.А.Калягін та Т.С.Овчиннікова [5], С.Ю.Коноплята та Т.В.Сак [6], О.В.Трошин та Є.В.Жуліна [8] та ін., загальне недорозвинення мовлення призводить до гальмування всіх пізнавальних процесів дітей, в тому числі – мислення й пам'яті, що, в свою чергу, ускладнює формування словникового запасу дитини й подолання дефекту мовлення. Проведений аналіз літературних джерел не виявив у фаховій літературі з проблем психічного розвитку дітей з ТПМ спеціальних досліджень становлення мнемічної діяльності як системи цілеспрямованого запам'ятовування, збереження і відтворення інформації з використанням різних логічних прийомів обробки стимульного матеріалу, зокрема - в дошкільному віці. Однак в дослідженнях радянських, сучасних українських і російських вчених досліджуються окремі аспекти становлення пам'яті у дітей з ЗНМ.

Важлива роль у таких дослідженнях належить виявленню взаємозв'язку мовлення й мнемічної

діяльності, співвідношення образу й слова при запам'ятовуванні [2]; [5]; [8]. Деякі автори вказують на те, що запам'ятовування наочного й словесного матеріалу в дітей з порушеннями мовлення залежить від їхніх індивідуальних особливостей, і що з віком діти починають краще запам'ятовувати словесний, ніж конкретний наочний матеріал [2]; [5]. Так, автори зазначають, що діти з ЗНМ мають значні труднощі при відтворенні й пригадуванні віршів, невеликих за обсягом текстів. Відзначається їхня швидка стомлюваність, неухважність, відволікання на другорядні подразники й деталі [2]; [6]. Звертається увага на невміння вислухати до кінця двох-трьохступеневу інструкцію, запам'ятати її й виконати відповідне завдання [1]; [2]; [5]; [8].

Отже, загальне недорозвинення мовлення гальмує становлення первинно збережених розумових здібностей дитини, перешкоджаючи формуванню вербального інтелекту, а отже - і логічних операцій, які є необхідними передумовами становлення мнемічної діяльності. У дітей із загальним недорозвиненням мовлення при відносно збереженій смисловій, логічній пам'яті помітно знижена вербальна пам'ять, продуктивність запам'ятовування значно нижча, ніж у дітей з нормальним розвитком мовлення [6].

У порівняльних дослідженнях дошкільників з ЗНМ і нормальним розвитком мовлення Л.І. Белякової [1], Е.Л. Фігереди [9] представлені результати дослідження мнемічних функцій. Результати досліджень авторів дають можливість констатувати, що запам'ятовування словесних стимулів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення значно гірше, ніж у дітей без мовної патології [106].

На особливості вербальної пам'яті дітей з недорозвиненням мовлення вказує І.Т. Власенко [2]. Спеціальні дослідження автора, присвячені проблемі становлення мовносмислових зв'язків у дітей з ЗНМ, свідчать про труднощі цих дітей в опосередкованому запам'ятовуванні, які проявляються в значній кількості вербальних парафразій [2].

Т.Б.Філічева і Г.В.Чиркіна також відзначають, що порушення мовлення позначається й на розвитку пам'яті дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення [9]. У порівнянні з дітьми з нормальним розвитком мовлення, у дітей з ЗНМ виявлено значно нижчі результати запам'ятовування вербального матеріалу, продуктивність запам'ятовування. Часто відмічаються помилки привнесення, повторного називання слів [9].

Таким чином, проведений аналіз літературних джерел дає можливість констатувати, що становлення мнемічної діяльності, особливо на ранніх етапах онтогенезу, тісно пов'язано з мовленням. У дітей з ЗНМ відзначаються порушення різних видів пам'яті. Особливо ці порушення виражені при запам'ятовуванні й відтворенні вербальної інформації. Пам'ять дітей з ЗНМ відрізняється від пам'яті дітей з нормальним розвитком мовлення більш низьким обсягом запам'ятовування, нижчою точністю у відтворенні словникових стимулів, слабкістю збереження мовних сигналів. Відзначаються труднощі при переказі тексту [6].

Однак проведений аналіз фахової літератури не виявив комплексних експериментальних досліджень специфіки формування пам'яті у дітей з ЗНМ, в тому числі - особливостей становлення мнемічної діяльності, яка лежить в основі вищих форм пам'яті дітей.

Для виявлення особливостей мнемічної діяльності у старших дошкільників з ЗНМ та дітей з нормальним розвитком мовлення було проведено експериментальне дослідження. Метою констатувального експерименту було обрано вивчення особливостей мнемічної діяльності в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня в порівнянні з однолітками, мовлення яких розвивається нормально. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі спеціального дошкільного навчального закладу для дітей з вадами мовлення і зору №273 комбінованого типу м. Києва. У дослідженні взяли участь 23 дитини з ЗНМ III рівня і 24 дитини з нормальним розвитком мовлення старшого дошкільного віку.

Згідно з результатами проведеного аналізу літературних джерел, до основних структурних компонентів мнемічної діяльності дітей переважна більшість авторів відносять функціональний, операційний та регулятивний. Регулятивний компонент мнемічної діяльності в старшому дошкільному віці ще не сформований. Функціональний компонент мнемічної діяльності, як зазначають Н.І.Черемошкіна [11], В.Д.Шадриков [12] та ін., є переважно спадковим, біологічно зумовленим, а можливості його активізації в умовах цілеспрямованої розвивальної діяльності є дуже обмеженими. Функціональний компонент мнемічної діяльності лежить в основі механічної пам'яті. Тому для виявлення особливостей становлення цього компоненту у старших дошкільників використовувались методики "Безглузді склади" Г.Еббінгауза, "Виявлення функціональних механізмів мнемічних здібностей" Н.І.Черемошкіно та другий субтест методики О.М.Леонтьєва для визначення обсягу смислової та механічної пам'яті.

Другим компонентом мнемічної діяльності є операційний. Як зазначають Н.І.Черемошкіна [11], В.Д.Шадриков [12] та ін., операційні механізми мнемічної діяльності використовуються в різних видах так званої "культурної" пам'яті, в яких, на відміну від "природної" можливе використання різних прийомів логічної обробки матеріалу, що запам'ятовується. Тому, на думку ряду авторів [3]; [7]; [11]; [12]; операційні механізми мнемічної діяльності лежать в основі образної (зорової, слухової образної та ін.) та логічної пам'яті. Для виявлення особливостей короточасної зорової пам'яті було використано методику "Десять картинок" Р.С.Немова.

Визначення короткочасної слухової пам'яті проводилось за допомогою методики О.Р.Лурії "Десять слів". Для дослідження смислової пам'яті було використано перший субтест методики визначення обсягу смислової та механічної пам'яті О.М.Леонтьєва та "Відтворення оповідання" Л.С.Славіної. Вивчення особливостей опосередкованого запам'ятовування у дошкільників проводилося за допомогою субтесту "Опосередковане запам'ятовування" О.М.Леонтьєва. Особливості формування активної і пасивної вербальної пам'яті було виявлено за допомогою методик "Назви слова" О.Р.Лурії і "Виявлення пасивного словникового запасу" О.М.Леонтьєва.

За результатами констатувального експерименту було виявлено, що ефективність механічного запам'ятовування дітьми з ЗНМ вербального матеріалу є значно нижчою, ніж у дітей з нормальним розвитком мовлення. Так, за результатами виконання методик "Безглузді склади" Г.Еббінгауза та методики О.М.Леонтьєва для визначення обсягу смислової та механічної пам'яті серед дітей з ЗНМ було виявлено більшу кількість опитуваних з низьким і середнім рівнями і значно меншу кількість дітей з високим рівнем виконання даних тестів. При цьому по мірі ускладнення завдань ефективність механічного запам'ятовування у дітей з ЗНМ знижується. Тому за результатами виконання методики О.М.Леонтьєва для визначення обсягу смислової та механічної пам'яті, в якій необхідно було запам'ятати ряди слів, у дітей з ЗНМ III рівня виявлено нижчі показники, ніж за результатами виконання методики "Безглузді склади", стимульним матеріалом до якої були прості склади. Результати виконання даних методик дітьми з нормальним розвитком мовлення відповідають віковій нормі.

За результатами виконання методики "Виявлення функціональних механізмів мнемічних здібностей" Н.І.Черемошкіної було виявлено, що механічне запам'ятовування абстрактного матеріалу, на відміну від вербального, у дітей з ЗНМ не має значних відмінностей в порівнянні з результатами дітей з нормальним розвитком мовлення, оскільки, як зазначають С.Ю.Конопляста та Т.В.Сак [6], О.В.Трошин та Є.В.Жуліна [8] та ін., невербальний інтелект у дітей з ЗНМ цілком відповідає віковій нормі. Кількісний розподіл дітей з ЗНМ та дітей з нормальним розвитком мовлення за рівнями короткочасної образної пам'яті не є однаковим. Серед дітей, які не мають вад мовлення, переважну більшість зараховано до високого (58,33%) і середнього (41,60%) рівнів досліджуваного феномену. Дітей з нормальним розвитком мовлення з низьким рівнем образної пам'яті не виявлено. Такі результати зумовлені тим, що зорова пам'ять є провідною формою образної пам'яті, яка домінує в дошкільному віці. Натомість результати дітей з ЗНМ III рівня є дещо нижчими. Так, лише 43,47% дошкільників з вадами мовлення зараховано до високого рівня розвитку зорової пам'яті. Результати діагностування 54,34% дітей відповідають середньому рівню. Рівень зорової пам'яті 6,52% учасників експерименту є низьким. Одержані результати обумовлені тим, що загальне недорозвинення мовлення проявляється в гальмуванні всіх сторін мовлення, в тому числі - образного мовлення, що призводить до гальмування зорової образної пам'яті, тісно пов'язаної з образним мовленням.

Розвиток слухової пам'яті у дітей з нормальним розвитком мовлення відповідає віковій нормі. Так, у 66,66% старших дошкільників без патологій мовлення рівень слухової пам'яті є високим. Результати 33,34% дітей відповідають середньому рівню. Дітей старшого дошкільного віку в групі учасників експерименту з нормальним розвитком мовлення з низьким рівнем слухової пам'яті не виявлено. У цілому показники слухової пам'яті у дітей з нормальним розвитком мовлення є вищими, ніж зорової. Результати проведеного діагностування в групі дітей з ЗНМ III рівня є значно нижчими. Так, лише у 23,91% дошкільників цієї групи виявлено високий рівень слухової пам'яті. Результати 41,30% учасників експерименту відповідають середньому рівню. У третини досліджуваних (34,78%) рівень слухової пам'яті є низьким. Такі показники розвитку зорової пам'яті є нижчими, ніж у дітей з нормальним розвитком мовлення. Одержані результати діагностування слухової пам'яті у дітей з ЗНМ свідчать про те, що розвиток слухової пам'яті у них є недостатнім.

Розвиток смислової й механічної вербальної пам'яті у дітей з нормальним розвитком мовлення і ЗНМ відбувається нерівномірно. Так, у дітей з нормальним розвитком мовлення одержано високі показники становлення механічної пам'яті: результати 79,17% досліджуваних відповідають високому рівню. Розвиток механічної вербальної пам'яті у 20,83 % дошкільників відповідає середньому рівню. Дошкільників з низьким рівнем механічної смислової пам'яті не виявлено.

Інші результати одержано в групі старших дошкільників з ЗНМ. Так, лише третина дітей (32,61%) досягає високого рівня розвитку механічної вербальної пам'яті. Результати більшості учасників експерименту (47,82% і 19,56% опитуваних) відповідають середньому і низькому рівням. Таким чином, можна констатувати, що гальмування мовлення зумовлює і гальмування мовленнєвої пам'яті.

Результати формування опосередкованого запам'ятовування у дітей з ЗНМ та в дітей з нормальним розвитком мовлення, як і всіх інших компонентів мнемічної діяльності, не є тотожними. За цим компонентом мнемічної діяльності у дітей з нормальним розвитком мовлення одержано найнижчі результати. Так, лише у 29,17% досліджуваних виявлено високий рівень даного феномену. Результати 54,17% дітей відповідають середньому рівню. Рівень опосередкованого запам'ятовування у 16,67% дітей з нормальним розвитком мовлення

є низьким. Як показує практика, такі результати зумовлені тим, що опосередковане запам'ятовування є складним видом запам'ятовування для дітей старшого дошкільного віку, здійснення даного процесу вимагає поєднання зорового та слухового сприймання, високої активності пам'яті, вміння встановлювати логічні зв'язки. Однак ефективність саме опосередкованого запам'ятовування у старших дошкільників і молодших школярів є значно вищою, ніж механічного і навіть смислового, сприяє зростанню обсягу запам'ятовування, і, таким чином, сприяє успішності навчальної діяльності.

Серед дітей з ЗНМ лише 8,69% досліджуваних зараховано до високого рівня опосередкованого запам'ятовування. Результати 36,95% опитуваних відповідають середньому рівню. У 54,34% учасників експерименту виявлено низький рівень даного феномену. Під час проведення дослідження також було виявлено, що ефективність опосередкованого запам'ятовування у дітей з ЗНМ значною мірою залежить від того, наскільки давно і добре знайомі їм почуті слова й побачені на картинках предмети, наскільки стимульний матеріал є конкретним, а зміст його - зрозумілий дітям.

Рівень активної пам'яті у 62,50% дітей старшого дошкільного віку без патологій мовлення є високим. Результати виконання даної методики 37,50% дітей відповідають середньому рівню. Серед дітей з ЗНМ III рівня лише у 23,91% опитуваних рівень досліджуваного феномену відповідає високому. Значну частину дітей зараховано до середнього рівня (63,04% опитуваних). Рівень активної пам'яті у 13,04% дітей є низьким. Таким чином, можна зробити висновок про те, що з подоланням дефекту мовлення активний словник дітей з ЗНМ значно розширюється. Однак виявлення дітей з низьким рівнем активної пам'яті (що обумовлено повільним прогресом цих дітей на логопедичних заняттях, їх недостатньою комунікативною активністю й міжособистісною взаємодією, загальною поведінковою та моторною загальмованістю цих дітей та ін.) зумовлює необхідність проведення спеціальної роботи психологів спеціальних ДНЗ з метою активізації активної вербальної пам'яті цих дітей.

Показники рівня пасивної пам'яті в обох досліджуваних групах дітей є вищими за показники активної пам'яті. Так, рівень пасивної пам'яті у більшості дітей з нормальним розвитком мовлення є високим (70,83%). Результати 29,17% дошкільників відповідають середньому рівню. Серед старших дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення учасників експерименту з низьким рівнем досліджуваного феномену не виявлено. Результати 72,60% дітей відповідають середньому рівню. У 17,39% старших дошкільників з ЗНМ виявлено високий рівень пасивної пам'яті.

У цілому одержані результати експериментального дослідження дають можливість констатувати, що становлення мнемічної діяльності у дітей з ЗНМ відбувається значно повільніше, ніж у дітей з нормальним розвитком мовлення. Оскільки саме функціональний і операційний компоненти мнемічної діяльності дітей старшого дошкільного віку значною мірою обумовлюють успішність їх подальшого пізнавального розвитку, а також становлення готовності дитини до школи, зокрема інтелектуальної, то одержані результати зумовлюють необхідність розробки і впровадження в роботу психологів логопедичних дошкільних навчальних закладів спеціальних програм з активізації даних феноменів засобами активного соціально-психологічного навчання.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белякова Л.И. Сравнительное психолого-педагогическое исследование дошкольников с общим недоразвитием речи и нормально развитой речью: Теория и практика коррекционного обучения дошкольников с речевыми нарушениями / Белякова Л.И., Гаркуша Ю.Ф., Усанова О.Н., Фигередо Э.Л. - М.: Академия, 1991. - 280 с.
2. Власенко И.Т. Особенности словесного мышления взрослых и детей с нарушениями речи / Власенко И.Т. - М.: Просвещение, 1990. - 142 с.
3. Зинченко П.И. Об изучении структуры мнемического действия / П.И.Зинченко, В.Я.Ляудис // Тезисы докладов на 2 съезде Общества психологов. - Вып.1. - М., 1963. - С. 38-45.
4. Изюмова С.А. Мнемические способности и усвоение знаний в школе / С.А.Изюмова // Вопросы психологии. - 1986. - № 3. - С. 52-62.
5. Калягин В.А. Логопсихология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А.Калягин, Т.С.Овчинникова. — М.: Академия, 2006. — 320 с.
6. Конопляста С.Ю. Логопсихология: навч. посіб. / С.Ю. Конопляста, Т.В. Сак; за ред. М.К. Шеремет. — К.: Знання, 2010. — 293 с.
7. Смирнов А.А. Избранные психологические труды / Смирнов А.А. — М.: Наука, 1987. - 685 с.
8. Трошин О.В., Жулина Е.В. Логопсихология. - М.: ТЦ Сфера, 2005. - 256 с.

9. Фигередо, Э.Л. Психолого-педагогическая характеристика дошкольников с общим недоразвитием речи : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.03 "Коррекционная педагогика" / Э.Л. Фигередо. - М., 1989.- 17 с.
10. Филичева Т.Б. Психолого-педагогические основы коррекции ОНР у детей дошкольного возраста/ Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина // Дефектология.- 1985.- № 4.- С. 72-79.
11. Черемошкина Л.В. Развитие памяти детей / Черемошкина Л.В. — Ярославль: ЯГПИ, 1995. - 48 с.
12. Шадриков В.Д. Мнемические способности: Развитие и диагностика / В.Д.Шадриков, Л.В.Черемошкина. - М.: Владос, 1990. - 212 с.

УДК 376-056.264.015.311:398

## РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ З ВАДАМИ СЛУХУ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Девічинська І.Б.

Житомирська спеціальна загальноосвітня  
школа-інтернат I-III ступенів для глухих дітей

*В статті висвітлюється корекційно-педагогічний підхід до проблеми пізнавального інтересу в учнів з вадами слуху засобами усної народної творчості.*

*В статье рассматривается коррекционно-педагогический подход к проблеме познавательного интереса у учащихся с недостатками слуха средствами усной народной творчества.*

*In the article approach is illuminated to the problem of cognitive interest for students flawed hearing by facilities of verbal folk creation.*

Ключові слова: пізнавальний інтерес, сприймання, засвоєння, замітка.

Ключевые слова: познавательный интерес, восприятие, усвоение, заметка.

Keywords: cognitive interest, perception, mastering, note.

Корекційно-педагогічний підхід до проблеми інтересу учнів з вадами слуху пов'язаний із вивченням умов його розвитку в навчальній та позанавчальній діяльності, а також з виявленням методів і прийомів, спрямованих на формування інтересу як цінної риси особистості та основи успішності.

Базуючись на позиціях класичної сурдопедагогічної теорії (О.І.Дячков, Н.Г.Морозова, Н.В.Розанова, Л.І.Фомічова, М.К.Шеремет, М.Д.Ярмаченко), що одним з напрямків процесу компенсації є усунення негативного впливу глухоти, і в результаті перетворення пізнавальної діяльності характер її розвитку наближується до характеру розвитку притаманному чуучим [1], практика намагається реалізувати такий підхід у життя.

Найважливішим мотивом пізнавальної діяльності людини, що збуджує її до пошуку істини, є пізнавальний інтерес, який визначають як позитивне оцінювання суб'єкта до своєї діяльності, вибірково спрямованість людини на об'єкт і явища навколишньої дійсності.

На думку Л.С.Виготського, С.Л.Рубінштейна, А.О.Смірнова, Б.М.Теплова, В.Н.Мясищева, Л.В.Занкова поняття "пізнавальний інтерес" вживається в значенні інтересу до опанування будь-якою новою інформацією, у тому числі - до навчання. Тому, досить часто у педагогіці можна зустріти термін "навчальний інтерес" як синонім "пізнавального інтересу".

Проте, пізнавальний інтерес матеріалізується в єдності важливих для розвитку особистості психічних якостей, таких як активний пошук, домислювання, готовність до аналізу тощо. В пізнавальний інтерес також вплетені емоційні прояви: здивування, чекання нового, переживання інтелектуальної радості та успіху. У цьому сплаві психічних процесів і станів важливим елементом є вольове зусилля. Адже пізнавальний процес, який відбувається під впливом пізнавального інтересу, являє собою своєрідний рух, що супроводжується подоланням труднощів сприймання нової інформації, її розуміння та інтеріоризації.

Тому, створення умов для активізації та розвитку пізнавальних інтересів втілює, перш за все, гуманістичну ідею. Умовами формування пізнавального інтересу є: створення можливостей для учнів проявити розумову самостійність та ініціативність; використання активних методів навчання, проблемних запитань, ситуацій і завдань; ведення навчання на високому, але посиленому рівні труднощів; наявність різноманітного навчального матеріалу і прийомів навчальної роботи; використання емоційно забарвленого, живого слова педагога. Для підтримки пізнавальних інтересів надзвичайно важливо стимулювати емоції, інтелектуальні почуття. Їх потужним джерелом є емоційність навчального змісту